

SAINT- SAËNS

Orgel symfonie

VASKS
Fluitconcert
Nederlandse première

Mei-Ann Chen, dirigent
Leon Berendse, fluit

ZA 17, MA 19 JUNI
HET CONCERTGEBOUW

'Groene' componist uit Letland

Het concert voor fluit en orkest van Pēteris Vasks vormt het hart van dit programma. Een zangerig hart tussen de antieke fantasie van Debussy, ook met fluit, en een daverend slotakkoord met orgel van Saint-Saëns aan het einde van het concertseizoen.

Half mens, half dier

Een faun speelt de hoofdrol in de sensueel klinkende *Prélude à l'après-midi d'un faune*. Een faun is een mannelijk wezen, levend in de natuur en altijd op zoek naar een nimf, een vrouw. De faun, ook satyr genaamd, is half mens en half dier. De staart, onderbenen en oren zijn die van een bok. Dit mythische wezen is behoorlijk wellustig. Die zinnelijkheid beeldde de 32-jarige Claude Debussy uit in zijn tien minuten durende orkestwerk, in vrije navolging van een gedicht van Stéphane Mallarmé. De fluit speelt de rol van de faun. Met fijne trillers in de strijkers, glijdende figuren in de harp en natuurklanken van de blazers, roept Debussy een erotische sfeer op in een sublieme vermenging van muziek en poëzie. Het is een prelude, een voorspel. De faun droomt, terwijl hij zich koestert in de zon. De muziek is loom van aard.

Voedsel voor de ziel

'De meeste mensen hebben geen geloof, geen liefde en geen idealen meer. De geestelijke dimensie gaat verloren. Ik wil de ziel voedsel geven. Dat draag ik uit in mijn werken.' Deze ietwat pessimistische uitspraak van Pēteris Vasks uit Letland komt voor een deel voort uit zijn ervaringen in de tijd dat zijn Letland met straffe hand werd bezet door Rusland. Vijftig jaar, vanaf 1940, maakte de staat aan de Baltische Zee deel uit van de Sovjet-Unie. Geboren in 1946 groeide de muzikale jongen op als zoon van een baptistenpredikant. Hij voelde de onderdrukking, zeker toen hij als volwassen musicus en componist ervoer dat zijn mening over vrijheid, over het leven en over de kunsten niet strookte met de Sovjet-ideologie. Echter ook na de omverwerping van het Sovjetbewind en de herkregegen onafhankelijkheid merkte hij dat de nieuwe maatschappelijke en economische verhoudingen geen recht deden aan zijn idealen.

Groene boodschap

In zijn composities verwerkt Vasks zijn zorg over de wijze waarop de mens met de natuur omgaat en de gevolgen die dat voor het milieu heeft. De stroom aan composities kwam op gang na 1990. Met onder meer in 1996 zijn eerste vioolconcert met de titel *Licht van ver*, dat met zowel berustende expressie als hartstocht uitdrukking geeft aan zijn gevoelens. Daarna volgden vele composities, zowel vocaal als instrumentaal, zoals *Vox amoris* voor viool en strijkers, zijn tweede vioolconcert *Eenzame Engel* en *Landschap met vogels* voor fluit. De Letse natuur met enorme bossen en weidse landschappen is een grote inspiratiebron. Je zou Vasks een 'groene' componist kunnen noemen, waarbij de titels en begeleidende teksten aangeven wat hij mogelijk met zijn muziek bedoelt.

Fluitconcert

Dat gaat ten dele op voor zijn *Fluitconcert*. Het werk draagt geen titel, maar er zit in het tweede deel een duidelijke verwijzing naar het eerder genoemde *Landschap met vogels*. De fluit laat in het tweede deel een uitgebreide cadens (uitgeschreven improvisatie) horen. Met trillers en bijzondere klankeffecten, zoals fladderende fluittonen, overblazen en het klapperen met kleppen, worden vogels in herinnering geroepen. De opzet van het werk is driedelig, maar het wijkt af van de traditionele indeling snel - langzaam - snel. Het eerste en derde deel zijn bij Vasks juist cantabile (zangerig en langzaam), terwijl het middendeel, aangeduid als Quasi una burlesca, vlot, opgetogen, vrolijk en kortom burlesk is. Het eerste deel lijkt op te rijzen uit nevelen. De fagot speelt een melodisch fragment, van waaruit de solofluit een thema oppakt. De fluit wordt gedragen door het orkest dat aangejaagd door de pauken met flinke climaxen tegen spel biedt. Het burleske tweede deel kent krachtige, ritmische figuren die doen denken aan boerendansen. Het derde deel begint met een weemoedige hoornsolo. De solofluit volgt in een bezielde uitdrukking. De orkestpartij kan fel opbollen, maar het concert eindigt in steeds zachtere klanken, geheimzinnig als het begin.

Met orgel

Symfonie nr. 3 van Camille Saint-Saëns staat bekend als zijn '*Orgelsymfonie*'. Het is echter geen concert voor orgel en orkest.

Het orgel is een aanvulling op de kleuren van het orkest, hoewel het hier en daar in een solistische rol naar voren komt. Saint-Saëns vereenvoudigde de gebruikelijke vierdelige opzet van een symfonie door twee grote afdelingen te vormen. De eerste afdeling begint met een dansant eerste deel dat gedragen wordt door een rijkdom aan melodieën, gevolgd door een adagio-deel waarin het orgel als het ware binnensluipt met een lang aangehouden toon en voornamelijk toefjes kleur aanbrengt. De tweede afdeling ontpopt zich in virtuoze stijl. Met een stevig akkoord van het orgel gaat het orkest door naar de finale. Een smeltende melodie wordt met theatrale grandeur uitvergroot. Behalve aan het orgel geeft Saint-Saëns ook aan de piano, vierhandig bespeeld, een opvallende rol met glinsterend toonladderspel. Op beide instrumenten gold de componist als een meesterspeler. Componerend eerde hij de piano met vijf concerten. Saint-Saëns stond bekend om zijn orgelspel dat vooral op zondag veel luisteraars naar de Sainte-Madeleine trok, een kerkgebouw in de vorm van een Grieks/Romeinse tempel in hartje Parijs. Hij werd daar in 1857 als 17-jarige aangesteld als eerste organist, een post die hij tot 1877 vervulde. Hij bespeelde een instrument van de Franse orgelbouwer Aristide Cavallé-Coll, een type orgel dat aansloot bij de klankkleuren en de expressieve mogelijkheden van het symfonieorkest. Cavallé-Coll maakte gebruik van de nieuwste technische vindingen, waardoor het orgel even virtuoos kon worden bespeeld als de moderne concertvleugel. Zijn ideeën vonden ook weerklank in Nederland. Het bestuur van het in 1888 geopende Amsterdamse Concertgebouw wilde ook zo'n orgel, maar de Parijse meester bleek te duur! De opdracht ging naar de Utrechtse bouwer Michael Maarschalkerweerd, wiens opvattingen in de pas liepen met de nieuwe Franse ontwikkelingen. In 1993 werd het gerestaureerd door de Zaanse orgelmaker Flentrop en uitgebreid van 46 naar 59 registers. Via een camera heeft de organist zicht op de dirigent.

Tekst: Heinz Köhnen

Biografieën

Mei-Ann Chen, dirigent

'A great concert,' 'Stunning, just stunning,' 'Watch out for her,' zo maar enkele zinnen uit Amerikaanse recensies van de Taiwanese dirigente Mei-Ann Chen. In haar tweede vaderland, de Verenigde Staten, maakt ze al heel wat jaren furore en ze staat zelfs hoog in de lijst van de 30 invloedrijkste muzikale persoonlijkheden in Amerika. Mei-Ann Chen leerde het vak grondig in de vijf jaar dat ze leider was van het Portland Youth Philharmonic Orchestra, één van de oudste en meest gerenommeerde jeugdorkesten van Amerika. Sindsdien volgden uitnodigingen van vele orkesten over de hele wereld, waaronder het Chicago Symphony Orchestra, het Houston Symphony Orchestra, het Noors Radio-Orkest en de Badische Staatskapelle in Karlsruhe. Een vaste verbintenis als chef-dirigent heeft ze met het Memphis Symphony Orchestra en Chicago Sinfonietta. Na diverse succesvolle concerten in de afgelopen jaren staat Mei-Ann Chen dit seizoen opnieuw voor het Nederlands Philharmonisch Orkest. Al met al een glansrijke carrière waar ze zelf soms nog verwonderd over is: 'Als tienjarige wist ik zeker dat ik dirigent wilde worden. Toen leek het een onmogelijke droom, maar dat is het nu niet meer...'

Leon Berendse, fluit

'Voor ik naar het conservatorium ging, hield ik me vooral met jazz bezig. Ik was eigenlijk een improviserende fluitist en heb lang getwijfeld over mijn keuze voor de klassieke muziek,' herinnert fluitist Leon Berendse zich zijn jonge jaren. Hij studeerde bij Rien de Reede en Paul Verhey aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en ontving bij zijn afstuderen de Nicolai-prijs. Al sinds 1987 is Leon Berendse eerste fluitist bij het Nederlands Philharmonisch Orkest. Daarnaast is hij lid van het Amsterdam Consort en speelde hij jarenlang in het Combattimento Consort Amsterdam. Al solist trad hij wereldwijd op met diverse orkesten en ensembles. Daaronder natuurlijk het Nederlands Philharmonisch Orkest, waarmee hij onder meer de Nederlandse première van het fluitconcert van Christopher Rouse bracht. Als docent is Leon Berendse verbonden aan het Fontys Conservatorium in Tilburg.

Radio-opnamen Omroep Max

Het concert van maandag 19 juni wordt live uitgezonden op NPO Radio 4 in het Max Avondconcert. Kijk voor meer informatie op www.maxavondconcert.nl.

24CLASSICS

Beluister gratis onze playlist op 24classics.com

Wilt u vast een voorproefje van het concert dat u gaat bezoeken? Luister via **24classics.com** of de 24classics-app gratis naar onze playlist *Orkest* met een steeds wisselende selectie van de werken die wij dit seizoen spelen.

Zit u op de winnende stoel?

Elke bezoeker van onze concerten kan op de winnende stoel zitten. Met uw plaatsbewijs maakt u kans op twee gratis concertkaarten. Kijk op de donderdag na het concert op www.orkest.nl of uw stoel het winnende nummer heeft.

Word nu ook Vriend

Grote kans dat u naast één van onze Vrienden zit. Deze heeft dit concert dan met een jaarlijkse bijdrage mede mogelijk gemaakt. Vrienden dragen bij aan de toekomst van onze orkesten.

Als Vriend bent u belangrijk voor ons. Daarom nodigen wij nieuwe Vrienden uit voor een rondleiding in de NedPhO-Koepel en kunnen Vrienden na afloop van exclusieve Vriendenconcerten kennismaken met de musici. Geïnteresseerd? Kom eens langs bij de Vriendenbalie in Het Concertgebouw en ontmoet andere Vrienden. Ook kunt u contact opnemen via vrienden@nedpho.nl | **020 521 75 28**.

Programma

ZA 17 EN MA 19 JUNI 2017, 20.15 u
(einde concert ca. 22.15 u)
HET CONCERTGEBOUW

Nederlands Philharmonisch Orkest
Mei-Ann Chen, dirigent
Leon Berendse, fluit

CLAUDE DEBUSSY (1862-1918)
Prélude à l'après-midi d'un faune (1891-94)

PĒTERIS VASKS (1946)
Fluitconcert Nederlandse première (2007-08, rev. 2011)
Cantabile I
Quasi una burlesca
Cantabile II

Pauze

CAMILLE SAINT-SAËNS (1835-1921)
Symfonie nr. 3 in c, op. 78 'Orgelsymfonie' (1886)
Adagio - Allegro moderato
Poco adagio
Allegro moderato - Presto
Maestoso

Wolfgang-app

Bij dit concert kunt u gebruik maken van Wolfgang: een smartphoneapp voor klassieke muziek. Terwijl het orkest de *Orgelsymfonie* van Saint-Saëns speelt, leest u op de Wolfgang-app wat er, precies op dat moment, gebeurt in de muziek. Wolfgang vertelt in korte, goed getimede zinnen; af en toe een blik op uw smartphone is voldoende. De app is zo ontworpen dat u anderen niet afleidt van de muziek. Rob Streevelaar, directeur Nederlands Philharmonisch Orkest, raadt u de app van harte aan: 'Op een mooie en eenvoudige manier licht Wolfgang tijdens het luisteren de muziek toe, en kan zo de beleving van het concert verrijken.'

Downloaden

Download Wolfgang (iPhone en Android) gratis in de app stores of via www.wolfgangapp.nl. Start Wolfgang voor het concert en zet uw telefoon op stil. Maak verbinding met het wifi-netwerk van Het Concertgebouw. **wifi-login: Wolfgang | wachtwoord: wolfgang**

